

Prima Conferință Internațională Francofonă în Științele Informării și Comunicării
«Supports, dispositifs et discours médiatiques à l'heure de l'internationalisation –
Domaines d'analyse, modes d'approches et enjeux socio-culturels» (București, 28 iunie
– 2 iulie 2003)

Universitatea București a găzduit cel de-al X-lea Colocviu Româno-Francez în Științele Informării și Comunicării (*Supports, Dispositifs et Discours médiatiques à l'Heure de l'Internationalisation*) precum și Prima Conferință Internațională Francofonă în Științele Comunicării (CIFSIC). Evenimentul s-a desfășurat sub patronajul Universității București (Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Facultatea de Jurnalism și Științele Comunicării), în colaborare cu Ministerul Informațiilor Publice, Societatea Franceză de Comunicare, Ambasada Franței la București, Agenția Universitară a Francofoniei și Laboratorul „Sociologia comunicării” de la Institutul de Sociologie al Academiei Române. Faptul că din 1993 la București se desfășoară în fiecare an colocviul româno-francez în științele comunicării a constituit, desigur, un argument decisiv pentru alegerea Universității București ca loc de organizare a acestei prime Conferințe Internaționale. Colocviile româno-franceze au fost inițiate de către profesorul Ioan Drăgan împreună cu Laboratorul „Comunicare, media, culturală” de la Institutul de Sociologie al Academiei Române. Ulterior, Universitatea București a preluat într-o măsură considerabilă organizarea colocviilor.

În timp, aceste reuniuni științifice au contribuit la dezvoltarea unei comunități a cercetătorilor români în științele comunicării precum și la promovarea unor programe de cercetare bilaterale pe teme variate (analiza construcției și receptării comunicării electorale, mediatizarea conflictelor din fosta Iugoslavie, practicile de mediatizare a evenimentelor din 11 septembrie, analiza comparativă a dezbaterilor televizate în Europa ș.a). Dincolo de această conjunctură specifică, organizatorii au ținut seama și de

faptul că în majoritatea centrelor universitare din România, disciplina științelor comunicării este obiectul unei construcții instituționale intense. Nu în ultimul rând, prezența comunității de cercetători români cultivând în egală măsură școala de cercetare franceză și anglo-saxonă prefigura un eveniment autentic deliberativ, pe lângă convenita deschidere diplomatică. De altfel, secvențele de dezbateri și de polemică științifică derulate în sesiunile „deschise”, în cadrul atelierelor de lucru și în seminarii informale au figurat printre momentele de vârf ale Conferinței, fiind constant valorizate de către participanți.

În felul acesta, evenimentul nu fost redus la un exercițiu exhaustiv de prezentări și intervenții, știut fiind că una dintre limitele inerente congreselor constă tocmai în volumul „industrial” de comunicări. Pe de altă parte, în materialele informative cu privire la derularea Conferinței, organizatorii au subliniat în repetate rânduri „mizele” evenimentului. La acestea din urmă ne vom referi în continuare.

Democratizarea participării. Prima Conferință Internațională Francofonă în Științele Comunicării (CIFSIC) trebuia să marcheze democratizarea accesului la marile evenimente științifice, fără a periclita însă calitatea comunicărilor. S-a creat astfel un sistem de înscriere și de selecție care să nu limiteze în mod artificial participarea tinerilor doctoranzi și cercetători. Din acest punct de vedere, Conferința a reunit deopotrivă nume consacrate în spațiul academic internațional precum și tineri doctoranzi, cei 220 de cercetători alcătuind o comunitate științifică a cărei diversitate teoretică și culturală a diminuat formalismul uneori de neevitat al

întâlnirilor de acest gen (au participat cercetători din Algeria, Argentina, Belgia, Bielorusia, Brazilia, Bulgaria, Camerun, Canada, Elveția, Franța, Insulele Reunion, Marea Britanie, Maroc, Republica Moldova, Mexic, Senegal, Suedia, Ucraina, Tunisia, Turcia, Ungaria precum și cercetători români afiliați la centrele universitare și academice din Cluj, Iași, Timișoara și București).

Diversificarea rețelelor de cunoaștere. Cum era și de așteptat, întrebarea „*de ce anume o Conferință Francofonă în Științele Informării și Comunicării?*” a revenit constant pe parcursul lucrărilor.

Formulată când retoric-provocator de către autorii textelor programatice, când demolator de către unii participanți francezi, când dubitativ-cooperant de către reprezentanții britanici, întrebarea referitoare la francofonie a generat controverse pe tot parcursul Conferinței. De exemplu, în sesiunea de închidere, discuțiile s-au concentrat mai întâi asupra sintezei dezbaterilor purtate în cadrul fiecărui atelier de lucru. Curând însă, pertinenta sintagmei „câmp francofon de cercetare științifică” a revenit în centrul atenției. Daniel Dayan și Philip Schlesinger au subliniat că invocarea francofoniei și, respectiv, a orientării anglofone nu ar trebui să indice o „identitate științifică” în termeni de instituții, actori, tematici, limbaje, teorii etc. Nu am face decât să generăm în felul acesta o delimitare artificială între două spații de cercetare, în realitate, mult mai eterogene și mai nuanțate decât lasă să se înțeleagă termenii în cauză.

De fapt, prin argumente diverse, s-a enunțat constant valoarea complementarității în cercetarea socio-umană: „A apăra francofonia nu înseamnă să o contrapunem curentului anglofon; și totuși, nu se pune problema să renunțăm la a ne face ascultată propria voce. Putem contribui la apariția altor rețele de cunoaștere – alte locuri de autoritate științifică, alte moduri de a percepe, gândi și exprima lumea și știința. În definitiv, e vorba de a îmbogăți rețelele cunoașterii științifice.

Din această perspectivă, cel de-al zecelea Colocviu româno-francez și inițierea Primei Conferințe Internaționale Francofone în Științele Informării și Comunicării (CIFSIC) își propun să cristalizeze o dinamică a schimburilor deja existente între cercetătorii francofoni, care până acum au fost mai degrabă impersonale și relativ informale. În această primă etapă, încă modestă, evaluăm mai întâi stadiul cercetării francofone, identificăm specificitatea fiecărei țări sau a fiecărei rețele, pentru a pune apoi în evidență o serie de piste de cooperare și posibile linii de convergență. În fine, scopul este de a transforma francofonia într-un spațiu de comunicare deschis și consistent” (Nicolas Pelissier).

Dincolo de varietatea intervențiilor, dezbaterile axate pe legitimizarea unei Conferințe Francofone au permis evaluarea stadiului în care se află cercetarea în domeniul științelor comunicării în funcție de diferitele tradiții culturale și regionale. Iar acest lucru a fost cu siguranță un câștig al Conferinței.

Există discipline «lejere»? Controversele referitoare la așa-numita poziție epistemologică marginală a științelor comunicării eludează un fapt care a fost subliniat în cadrul atelierelor de lucru și anume: aplicarea unor paradigme (cognitivismul, Școala de la Palo Alto etc.) la procesul informării și comunicării a influențat adesea dezvoltarea epistemologică a altor discipline științifice. Din acest punct de vedere, participanții s-au referit la necesitatea de a identifica locul pertinent al științelor informării și comunicării în cadrul științelor socio-umane, în special, în contextul dezvoltării noilor tehnologii de comunicare: „*ne îndreptăm spre o schimbare de paradigmă sau asistăm la coexistența abordărilor pozitivistice și constructivistice? Cum putem legitima producerea cunoștințelor transmisibile în ordine didactică? Ce anume unește câmpuri atât de diferite precum documentarea, jurnalismul, cinematograful, muzeologia,*

publicitatea sau comunicarea interindividuală?” (C. Le Bœuf și Nicolas Pelissier).

Interdisciplinaritatea științelor comunicării.

Atelierele de lucru au luat în considerare o tematică diversificată consacrată analizei unor tendințe, fenomene și practici de mediatizare și comunicare socială*. Prin acest efort de sinteză tematică s-a pus în evidență interdisciplinaritatea științelor comunicării. Astfel, fenomenul comunicațional a fost discutat din perspectiva sociologiei jurnalismului (*Métamorphoses du journalisme*), organizațiilor (*La communication des organisations: normalisation ou quête d'identité*), antropologiei comunicării (*Anthropologie de la communication et des médias*), filosofiei și psihologiei cognitive (*Philosophie de la communication et de la cognition; Questions de réceptions et de publics*) sau industriilor culturale (*Economie politique des industries culturelles*) – pentru a enumera numai câteva dintre cadrele analitice reținute pe parcursul Conferinței.

Pentru proiecte de cercetare comparativă.

Lucrările conferinței au stimulat dialogul în jurul unor concepte care alcătuiesc deja „ideologii științifice”: „mondializare”, „globalizare”, „internaționalizare” sunt câteva dintre conceptele „etichetă” asupra cărora s-a deliberat îndelung, în tentativa de a reevalua relevanța acestor denumiri din perspectiva unor cercetări comparative.

Importanța cercetărilor comparative a fost semnalată în ateliere precum *Mémoire, identités et communication, Mondialisation et nouvelles sociabilités* și *Médiation*

culturelle et scientifique dans l'espace public. De regulă, comunicările prezentate au avut ca obiect de studiu o situație istorică globală reconstruită însă, pe baza unor dispozitive comunicaționale specifice: „În prezent, se dezbate intens în legătură cu utilizarea producțiilor de tip memorial (filme, jurnale, cărți, mărturii, locuri comemorative...) la analiza unor evenimente contemporane sau momente istorice precum războiul din Algeria, conflictul din fosta Iugoslavie, genocidul din Rwanda, evenimentele de la 11 septembrie din Statele Unite etc. (...) Pornind de la diferite discipline și abordări, dar mereu de la o problematică specifică, științele informării și comunicării pot contribui substanțial la analiza proceselor de mediere și mediatizare a memoriei colective” (Jacques Walter și B. Fleury-Vilatte). Pe de altă parte, în opinia participanților, recurgerea la perspectiva comparativă în contextul internaționalizării produselor mediatice necesită „explorarea relației local-global în domeniul medierii culturale și științifice, luându-se în considerare impactul noilor tehnologii ale informării și comunicării asupra unor practici sociale care pot genera noi spații publice” (J. Davallon și F. Boillot).

În spiritul legitimării unui spațiu de cercetare „deschis” a fost constituită secțiunea consacrată *internaționalizării comunicării*, respectiv, fenomenului de circulație internațională a informației „în contextul programatic și industrial al politicilor publice vizând „noua societate informațională” (M. Palmer și T. Mattelart).

* Conferința a inclus următoarele Ateliere: Metamorfozele jurnalismului; Televiziunea: roluri și identități mediatice; Comunicare politică și publică; Comunicarea în organizații; Noul statut al documentului numeric; Analiza de discurs: pentru un bilanț euristic;

Sociologia practicilor de utilizare; Antropologia comunicării; Comunicare socială și cogniție; Economic politică și industrii culturale; Publicitatea

-- în căutarea unei identități epistemologice;

Mediere culturală și științifică în spațiul public;

Memorie, identitate și comunicare; Mondializarea și noile sociabilități; Tehnologie, comunicare și civilizație; Diversitatea metodologiilor în științele informării și comunicării; Dezbateri epistemologice în științele informării și comunicării;

Discuțiile purtate în cadrul atelierelor tematice au fost sintetizate în ultima zi sub forma unei sesiuni „deschise”. Nu a fost vorba doar de „bilanțul” mai mult sau mai puțin formal, tipic pentru o conferință internațională. S-a încercat o evaluare pe cât posibil realistă a stadiului cercetării în științele comunicării, ținându-se seama de specificul academic al țărilor participante. Peter Dahlgren, Anne Marie-Laulan, Ioan Drăgan, Françoise Bernard și Daniela Roventa-Frumușani au pus în evidență posibilele domenii și modalități de cooperare, precum și punctele de convergență în ceea ce privește paradigmele și terminologiile. Nu au lipsit nici inițiativele pe termen lung în materie de evenimente științifice și de mobilitate profesională. Dintre acestea, merită menționată propunerea de constituire a Asociației Francofone în Științele Informării și Comunicării (AFSIC).

Asociația ar urma să organizeze la fiecare doi ani o conferință internațională, ar edita o revistă în științele comunicării și s-ar implica în editarea electronică a unei baze de date specializate în științele comunicării. Se preconizează ca Asociația să beneficieze pentru primele sale activități și de sprijinul logistic al Universității București.

Firește, conferința a presupus un imens efort organizatoric – un întreg proiect susținut de Universitatea București și asumat cu exigență de către studenții, masteranzii și doctoranzii de la Facultățile de Sociologie și Asistență Socială, Jurnalism și Științele Comunicării și Departamentul de Limbă Franceză. Pentru participanți, conferința a însemnat însă și o experiență interculturală care a permis o mai bună cunoaștere a comunităților științifice din perspectiva preocupărilor teoretice și a construcției instituționale.

Camelia Beciu